

Opgave 1 Armoede en werk

tekst 1

Veel banen geen wondermiddel ondanks fors toegenomen werkgelegenheid

Van onze redactie economie

DEN HAAG - De fors toegenomen werkgelegenheid in de afgelopen tien jaar heeft de armoede in Nederland nauwelijks teruggedrongen. Ook zijn
5 **de inkomensverschillen er niet door afgenomen.**

De realisering van de belangrijkste doelstelling van de twee paarse kabinetten: 'Werk, werk en nog eens werk' is geen
10 wondermiddel gebleken om de vele maatschappelijke kwalen op te lossen. Betaald werk is overschat en de toename in het afgelopen decennium heeft slechts ten dele bijgedragen aan het welzijn van de
15 gehele Nederlandse bevolking. Dat concludeert P. de Beer in zijn proefschrift *Over werken in de postindustriële samenleving*, waarop hij vandaag promoveert. De Beer is verbonden aan het
20 Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Zijn proefschrift is tevens als SCP-rapport naar buiten gebracht. De Beer constateert dat de werkgelegenheid in de jaren negentig toenam met 23 procent.

bron: Trouw van 5 juni 2001

tekst 2

Baan is en blijft beste remedie tegen uitsluiting en armoede

Het recente SCP-rapport onderschat de positieve gevolgen van betaald werk. Volgens Raymond Gradus tonen
5 **cijfers de effectiviteit van het werkgelegenheidsbeleid aan en zullen de gevolgen van vergrijzing ook het best worden opgevangen met een hogere arbeidsparticipatie.**

In een recente studie *Over werken in de*
10 *postindustriële samenleving* stelt Paul de Beer van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) dat uit cijfers zou blijken "dat werkgelegenheidsbeleid geen effectief middel is om armoede te bestrijden." Dat is
15 zo iets als beweren dat betere voeding en meer lichaamsbeweging niet bevorderlijk zijn voor de gezondheid. En als Paul de Beer meer naar de cijfers had gekeken, had

25 Dat recordtempo leidde tot een zeer lage werkloosheid van 3 procent in het jaar 2000. De banengroei ging vooral naar jongeren en herintredende vrouwen. Het aantal tweeverdieners steeg daardoor van 22
30 procent van de huishoudens in 1990 naar 27 procent in 1997. Het aantal huishoudens zonder inkomen uit arbeid - huishoudens die afhankelijk zijn van uitkeringen of pensioenen - verminderde slechts van 40
35 naar 39 procent. De middengroepen hebben dus meer geprofiteerd van de banengroei dan degenen aan de onderkant van de samenleving zoals uitkeringsgerechtigden en armen, aldus De Beer.
(...)

40 De Beer concludeert dat er voor het welzijn van de gehele bevolking een beter evenwicht nodig is tussen betaald en onbetaald werk. Om armoede en inkomensongelijkheid terug te dringen moet
45 meer gebruik worden gemaakt van traditionele herverdelingsmiddelen als belastingheffing en sociale zekerheid.

hij die conclusie ook niet kunnen trekken.

20 De werkgelegenheid nam in de jaren negentig toe met 23 procent. In eerste instantie hebben jongeren en hoger opgeleide vrouwen daarvan geprofiteerd. Maar de werkgelegenheidsgroei heeft ook
25 veel uitkeringsgerechtigden aan een baan geholpen. Omdat de studie van het SCP zich echter beperkt tot 1997, is dat buiten beeld gebleven. Cijfers van 1998 en later laten zien dat het aantal bijstandsgerechtigden ten
30 opzichte van 1995 met bijna 30 procent is gedaald en dat het aantal WW'ers sinds 1996 is verminderd van 370 duizend naar 160 duizend. Maar ook voor de periode 1990-1997 is de
35 situatie anders dan het SCP schetst. Stonden er in 1990 tegenover elke honderd werkenden nog 42 uitkeringsgerechtigden (exclusief AOW'ers), in 1997 was dit aantal

Eindexamen maatschappijleer vwo 2003-II

gedaald tot 35 en op dit moment zijn het er
40 30. De effectiviteit van het
werkgelegenheidsbeleid lijkt me met deze
cijfers voldoende aangetoond.
De Beer wijst erop dat het aantal
huishoudens zonder arbeidsinkomen slechts
45 is gedaald van 40 procent naar 39 procent en
concludeert hieruit dat de armoede niet is
teruggedrongen. Maar leven van een
uitkering of pensioen is niet hetzelfde als
armoede. Tachtig procent van de
50 huishoudens zonder arbeidsinkomen heeft
een inkomen boven het sociaal minimum.
De Beer gooit hiermee ten onrechte de
vergrijzing en armoede op een hoop.
Ook de armoededefinitie zoals die in het
55 SCP-rapport wordt gehanteerd verdient
nuancering. De armoedegrens die het SCP
gebruikt ligt ver boven het sociaal
minimum. Hierdoor worden personen tot de
'armen' gerekend, die daar niet thuis horen.
60 Op grond van de definitie die het SCP
hanteert moet een alleenverdiener met
kinderen een inkomen verdienen van meer
dan 130 procent van het minimumloon om
niet tot de 'armen' te worden gerekend.
65 Bovendien is de door het SCP
geïdentificeerde groep van 'werkende
armen' zeer heterogeen. In veel gevallen
gaat het om studenten of om alleenstaanden
na een echtscheiding, die na verloop van tijd
70 de 'armoede' weer weten te ontstijgen.
In hetzelfde SCP-rapport wordt een
cohortanalyse (waarin individuen in de loop
der tijd worden gevolgd) opgevoerd waarin
wordt aangegeven dat 'na acht jaar negen
75 van de tien werkvinders uit de armoede zijn
ontsnapt'.
Een internationale vergelijking (ministerie
van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, *De
Nederlandse verzorgingsstaat*, Den Haag;
80 SDU, 2000, pagina 26) laat zien dat in de

Europese landen vergroting van de
arbeidsparticipatie tot minder armoede leidt.
Alleen de Verenigde Staten, het Verenigd
Koninkrijk en Canada passen niet in dit
85 beeld. Dat komt omdat vanwege het lage
minimumloon in deze landen sprake is van
een omvangrijke groep 'working poor'.
Gezien het niveau van ons wettelijk
minimumloon is daarvan in Nederland geen
90 sprake. Ook uit andere studies blijkt het
positieve verband tussen arbeidsparticipatie
en vermindering van armoede. Werken is en
blijft derhalve de beste remedie tegen
armoede.
95 Een andere conclusie van Paul de Beer is dat
'het belang van betaald werk in onze
samenleving vooral is gelegen in het feit dat
het zo belangrijk wordt gevonden'. Daarmee
onderschat hij de positieve sociale gevolgen
100 van betaald werk. Een baan is een prima
remedie tegen sociale uitsluiting. Maar het
belang van betaald werk gaat nog veel
verder. Het versterkt immers ook het
draagvlak voor de financiering van de
105 verzorgingsstaat.
Het evenwichtsherstel in de
overheidsfinanciën is ondenkbaar zonder de
vele extra banen die in de afgelopen jaren
zijn gecreëerd. En de vergrijzing maakt een
110 verdere banengroei noodzakelijk. Volgens
berekeningen van het CPB zullen de
komende 30 à 40 jaar de collectieve lasten
van vergrijzing fors gaan stijgen. Als we die
met een hogere arbeidsparticipatie kunnen
115 opvangen, worden alternatieve, meer
pijnlijke maatregelen, minder urgent.

*Raymond Gradus is hoofd van de afdeling
lonen en inkomensvraagstukken van het
ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid.*

bron: de Volkskrant van 18 juni 2001

Eindexamen maatschappijleer vwo 2003-II

havovwo.nl

■ Opgave 1 Armoede en werk

Bij deze opgave horen de teksten 1 en 2.

Op 5 juni 2001 verscheen het proefschrift van Paul de Beer, getiteld: *Over werken in de postindustriële samenleving*. Dit proefschrift is tevens gepubliceerd als rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

- 2p 1 Leg uit waarom het onderwerp van het proefschrift van Paul de Beer tot het werkterrein van het Sociaal en Cultureel Planbureau hoort.

De titel van het proefschrift luidt *Over werken in de postindustriële samenleving*.

- 2p 2 Noem twee kenmerken van de postindustriële samenleving.

Het werkgelegenheidsbeleid van de kabinetten-Kok had als motto: 'Werk, werk en nog eens werk'. Dit beleid is vooral effectief geweest voor nieuwkomers op de arbeidsmarkt.

- 4p 3 Welke materiële en immateriële functies vervult arbeid voor mensen met een betaalde baan? Noem van elke categorie twee functies.

De conclusie van de studie van Paul de Beer, zoals weergegeven in tekst 1, sluit aan bij de visie van een politieke stroming.

- 2p 4 Op welke politieke stroming wordt hier gedoeld? Licht je keuze toe.

Volgens Paul de Beer hebben mensen aan de onderkant van de samenleving, zoals uitkeringsgerechtigden en armen, minder geprofiteerd van de banengroei dan de middengroepen (regels 35-39). Dit verschijnsel komt mede tot stand door veranderingen van de arbeidsmarkt. Paul de Beer stelt in zijn proefschrift dat er twee algemene trends zijn te onderscheiden die hebben geleid tot veranderingen van de arbeidsmarkt en de werkgelegenheid:

- de technologische ontwikkeling (in het bijzonder de informatie- en communicatietechnologie)
 - de internationalisering (ook wel mondialisering of globalisering genoemd).
- (Paul de Beer, *Over werken in de postindustriële samenleving*, pagina 19-22)

- 3p 5 Leg uit waarom ontwikkelingen op het gebied van de informatie- en communicatietechnologie er mede de oorzaak van kunnen zijn dat uitkeringsgerechtigden minder geprofiteerd hebben van de banengroei dan de middengroepen. Ga in je antwoord uit van een gevolg van de technologische ontwikkelingen voor de arbeidsmarkt en werkgelegenheid.

Als tweede trend bij veranderingen op de arbeidsmarkt wordt gewezen op de internationalisering (Paul de Beer, *Over werken in de postindustriële samenleving*, pagina 21).

- 2p 6 Geef een voorbeeld van de gevolgen van internationalisering voor de werkgelegenheid in Nederland.

De twee kabinetten-Kok voerden een actief werkgelegenheidsbeleid.

- 2p 7 Geef voor het werkgelegenheidsbeleid van de regering één grondwettelijke reden én één reden die voortvloeit uit internationale overeenkomsten die Nederland heeft geratificeerd.

In tekst 1 wordt gesproken over uitkeringsgerechtigden en armen die tot de onderkant van de samenleving behoren. In de samenleving neemt niet iedereen een gelijke plaats in. Er bestaan verschillende theorieën over sociale ongelijkheid. Eén van die theorieën is van de socioloog Weber en zijn navolgers.

- 3p 8 Geef een verklaring van bovenstaande sociale ongelijkheid met behulp van de theorie van Weber en zijn navolgers.

Eindexamen maatschappijleer vwo 2003-II

Zie tekst 2.

De overheid speelt op sociaal-economisch terrein verschillende rollen. Eén rol is die van de overheid als werkgever.

- 2p **9** Welke andere twee rollen van de overheid op sociaal-economisch terrein herken je in tekst 2?
Geef per rol een gegeven of citaat uit de tekst.
- 2p **10** Welke visies over de betekenis van arbeid voor mens en samenleving komen in tekst 2 naar voren?
Noem er twee en geef per visie een citaat uit de tekst dat deze visie ondersteunt.
- Eén van de verklaringen voor de groei van de werkgelegenheid in Nederland in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw is het poldermodel.
- 3p **11** Leg uit waarom toepassing van het poldermodel de groei van de werkgelegenheid mede heeft bevorderd.
- Paul de Beer noemt twee maatschappelijke problemen die niet zijn verdwenen, ondanks de banengroei. Deze zijn armoede en inkomensongelijkheid.
- 2p **12** Hoe heeft Paul de Beer volgens de auteur van tekst 2 armoede geoperationaliseerd?
Geef twee operationalisaties.
- Om het vraagstuk van de armoede in Nederland te onderzoeken, kun je gebruikmaken van de benaderingswijzen of invalshoeken van maatschappijleer.
- 4p **13** Noem twee benaderingswijzen en formuleer bij elke benaderingswijze een onderzoeksvraag naar aanleiding van tekst 1 en 2. Vermeld op welke passage of op welk gegeven in de teksten die vragen betrekking hebben.